

DEMOKRĀTIJA AR TAIVĀNAS PIENESUMU

Voldemārs Hermanis

Šgada 27. un 28. aprīlī Latvijas Zinātņu akadēmijā notika starptautiska konference “Demokrātija un attīstība – Taivāna un Baltijas valstis salīdzinošā skatījumā”. To rīkoja LZA un 2003. g. dibinātais Taivānas Demokrātijas fonds (TDF) ciešā saiknē ar Taipejas misiju Latvijā.

Atklājot šo konferenci, LZA prezidents Juris Ekmanis norādīja, ka arī zinātne un demokrātija iet rokrokā. Kā apstiprinājums ir otra šāda ietvara diskusija par analoģu tēmu. (Konference “Demokrātijas attīstība” notika Rīgā 2006. g. augustā, kurā kopā ar Latvijas un Taivānas zinātniekiem piedalījās arī pētnieki no Kanādas, Vācijas un Lietuvas.)

TDF prezidents Te-fu Huangs (*Teh-fu Huang*) uzrunā atzina, ka pēc *jasmīnu revolūcijas* arābu pasaulē demokrātija ir kļuvusi par starptautiskās sabiedrības universālu vērtību. Viņš īsumā raksturoja liberalizācijas procesu Taivānā kā svarīgu pagrieziena punktu 1992. g., kad tauta pirmoreiz vēlēja sava parlamenta (*Legislative Yuan*) deputātus.

Konferences dalībniekus sveica Eiropas Parlamenta deputāte Inese Vaidere, bijušais LR ārlietu ministrs Ģirts Valdis Kristovskis, Taipejas misijas vadītājs Latvijā Deivids Vangs (*David C. Wang*), Lietuvas Seima deputāts Mantas Adomens.

Ar pārdomām bagātu referātu diskusiju aktualizēja Eiropas Tiesas tiesnesis (Strasbūra), LZA goda doktors Egils Levits. Viņš salīdzināja Baltijas valstu satversmes, akcentējot konstitucionālo likumu lomu jauno demokrātiju aizsardzībā un cilvēktiesību traktējumos. “Nevaram aizstāvēt demokrātiju, ja neaizstāvam valsti,” sacīja Levita kungs.

Konferencē, pieņemot jaunus likumus,

īpaša uzmanība bija pievērsta vēlēšanu sistēmas pilnveidei kā Baltijas valstīs, tā Taivānā, kā arī juridiskām finēsēm un politiskām konsekvencēm. Doktors Anderss Fogelklovs (Zviedrija) salīdzināja tiesisko kultūru divās atšķirīgās valstīs — Krievijā un Ungārijā. Doktore Toma Birmontiene (Lietuva) analizēja savas valsts Konstitucionālās tiesas lomu, nosakot deputātu kandidātu biogrāfiju caur skatāmību, ko pieprasa vēlētāji. Saeimas deputāts Valdis Liepiņš (Reformu partija) runāja par Latvijas vēlēšanu sistēmu un dažādiem priekšlikumiem tās uzlabošanai. Viņaprāt, īpaši svarīgi garantēt šīs sistēmas caurspīdīgumu un veselīgu partiju sacensību.

Prīta Vinkela (Igaunija) referāta tēma bija “Igaunijas pieredze elektroniskajā balsošanā”, kur 90 procentiem vēlētāja vecuma iedzīvotājiem ir identifikācijas kartes (ID).

Doktors Ju-čungš Šens (*Yu-chung Shen*) analizēja tā dēvēto pusprezidentālo sistēmu, kāda izveidojusies ne tikai Taivānā, bet vairākās postkoloniālās un postsociālisma valstīs. Tas nozīmē tiešās velēšanās vēlētu prezidentu un valdību, kas atskaitās parlamentam. Tā aplūkojama kā no partiju politikas, tā institucionālo normu viedokļa.

Otra svarīga šīs konferences tēma bija masu mediju loma demokratizācijā un demokrātiskā konsolidācijā, galvenokārt uz Taivānas ekonomiskās, sociālās un politiskās attīstības piemēra bāzes.

Referātu par medijiem kā “demokrātijas skābekli” par valstu atšķirīgu attieksmi pret preses brīvību un izdevēju rīcības regulējumiem nolasīja Broka universitātes (Kanāda) profesors, LZA ārzemju loceklis Juris Dreifelds. Viņš ir pētījis vadošu mediju, arī

elektronisko, īpašnieku nomaļņu dažādās valstīs, arī Latvijā (*Diena, Mediju nams, Lauku Avīze, LNT* u.c.). “Mediji ir pati svarīgākā savienojuma sastāvdaļa, lai panāktu nacionālu saliedēšanos,” secināja profesors.

Taivānas universitātes profesors Jens-Džou Songs (*Jenn-Jaw Soong*) savam ziņojumam kā atslēgas vārdus minēja — demokratizācija, pilsoniskā sabiedrība, sociāli ekonomiskā attīstība, demokrātiskā konsolidācija, sociālais brīnums. Tās ir kategorijas, kas visas skatāmas ciešā kopsakarā, jo “pašreizējā demokrātiskās pārvaldes pakāpe Taivānā nozīmē “sabiedrība–valsts”, nevis “valsts–sabiedrība” attiecības”.

Kā atzīmēja viņa tautietis Čens-hao Pao (*Cheng-hao Pao*), “demokrātiska konsolidācija neizpaužas tikai procedūrās, bet arī substancē”. Taivānā akadēmiski pētīta arī sakarība starp ekonomisko attīstību un cilvēku

ticību demokrātijai, tāpat attiecības trijstūrī valsts–tirgus–sabiedrība, ar ko viesi iepazīstināja detalizēti un kopējās tēmas kontekstā.

Daloties savu valstu pieredzē, runātāji uzsvēra: tas nenozīmē tūlīt kaut ko aizgūt un nokopēt. “Es neteiktu, ka Taivāna ir kaut kāds modelis jums Latvijā,” sarunā ar šo rindu autoru teica doktors Ju-jens Čou (*Yu-jen Chou*), kurš konferencē referēja par konstitucionālo reformu savā zemē. Vienlaikus viņš mudināja rūpīgi izpētīt taivāniešu pieredzi gadījumā, ja mēs Latvijā mainītu savas Valsts prezidenta pilnvaras un ievēlēšanas kārtību.

Konferences rezultātus rezumēja viens no tās iniciatoriem, LZA viceprezidents Tālavš Jundzis. Divās dienās sešu valstu politologi, juristi un politiķi apliecināja kopēju interesi par demokrātijas attīstību šajā Eiropas reģionā, samērojot to ar Taivānas politisko kultūru un konstitucionālo praksi.

Zinātnes dzīves hronika tiks publicēta šā gada pēdējā numurā.